

SAVE

in woord en daad

Samen werken aan
veiligheid, eigen kracht en
regie in de (preventieve)
jeugdbescherming
en jeugdreclassering in
Midden-Nederland

.....
Publieksversie

Inschatten van veiligheid

Eigen kracht en regie als basis

Samenwerking rond een cliënt

Inhoud

De SAVE-werkwijze ▶ 06

- Inzet bij onveiligheid en jeugdreclassering ▶ 06
- De vijf uitgangspunten van SAVE ▶ 07
- Het vier-venstermodel ▶ 08

THEMA 1: Inschatten van veiligheid ▶ 11

- Bevindingen ▶ 12
- Aanbevelingen ▶ 16
- Casus: "Alles voor mijn kinderen" ▶ 18

THEMA 2: Eigen kracht en regie als basis ▶ 21

- Bevindingen ▶ 22
- Aanbevelingen ▶ 25
- Casus: "Geef me de ruimte" ▶ 26

THEMA 3: Samenwerking rond een cliënt ▶ 29

- Bevindingen ▶ 30
- Aanbevelingen ▶ 33
- Casus: "Ieder wil een eigen kind" ▶ 34

INTERVIEWS

Harmke Bergenhenegouwen,
Samen Veilig Midden-Nederland:
"Veiligheid valt nooit exact in te schatten" ▶ 09

Hettie van de Kamp, Raad voor de Kinderbescherming:
"Meer ruimte geven aan de cliënt: daar valt nog veel
in te winnen" ▶ 19

Eva Wissink, William Schrikker Stichting:
"SAVE staat of valt met een goede samenwerking" ▶ 27

Inleiding

Samenwerken aan VEiligheid: dat is waar SAVE voor staat. Sinds 2015 werken de (preventieve) jeugdbescherming en de jeugdreclassering in Midden-Nederland met deze nieuwe werkwijze. Hoe verloopt dat in de praktijk? Welke vragen en knelpunten komen de professionals tegen? En wat kan hen helpen om de werkwijze nog beter toe te passen? Deze vragen stonden centraal in het onderzoek 'SAVE in woord en daad', dat van 2016 tot 2018 is uitgevoerd. In dit magazine doen we verslag van de bevindingen.

De SAVE-werkwijze

De SAVE-werkwijze is ontwikkeld in het kader van de nieuwe Jeugdwet, die in 2015 in werking trad. Die wet vroeg om een nieuwe manier van werken binnen de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Zo moest er meer focus komen op veiligheid en preventie, en op de eigen kracht van de jeugdigen en hun familie. Bovendien moest er meer lokaal worden samengewerkt, omdat de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg voortaan bij de gemeenten lag.

De SAVE-werkwijze sluit bij deze veranderingen aan. Het is een gestructureerde werkwijze die de veiligheid en ontwikkeling van jeugdigen en gezinnen als primaire doelen heeft. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn het versterken van de eigen kracht en regie van het gezin, en de lokale samenwerking rond de cliënt. In het blok ['De SAVE-werkwijze'](#) lees je hier meer over.

"Dit onderzoek heeft ons een spiegel voorgehouden waar we op voort kunnen bouwen."

**Harmke Bergenhenegouwen,
Samen Veilig Midden-Nederland**

Het onderzoek

Toen wij in 2016 met dit onderzoek startten, waren de professionals nog volop bezig om zich de nieuwe werkwijze in de praktijk eigen te maken. Het onderzoek had tot doel om hen hierbij te ondersteunen. Daarbij hebben we ons gericht op drie centrale uitgangspunten van SAVE:

- veiligheid en ontwikkeling als primaire doelen;
- eigen kracht en regie als uitgangspunt;
- goede samenwerking tussen professionals rondom een cliënt.

Tijdens het onderzoek hebben we allereerst in kaart gebracht hoe de professionals invulling geven aan deze uitgangspunten en tegen welke vragen ze daarbij aanlopen. Dat hebben we gedaan door interviews te houden, workshops te geven en dossiers en literatuur te bestuderen. Ook hebben we een vignettenstudie uitgevoerd, waarbij de professionals concreet aan de slag gingen met specifieke casussen.

Vervolgens hebben we een aantal workshops georganiseerd waarin het leren van de ervaringen centraal stond. Op basis van de bevindingen uit het onderzoek hebben de professionals gereflecteerd op hun eigen handelen en aanbevelingen geformuleerd om de uitvoering van de werkwijze te versterken. Die aanbevelingen vind je terug in dit magazine.

Dit magazine

Dit magazine is een samenvatting van het onderzoeksrapport van 'SAVE in woord en daad'. Het is bedoeld voor alle (toekomstige) professionals in de jeugdbescherming, de jeugdreclassering en de lokale (gemeentelijke) teams, die willen leren van de praktijkervaringen met SAVE. Je vindt hierin conclusies en aanbevelingen, maar ook een aantal casussen die illustreren hoe complex elke cliëntsituatie is. Daarnaast vertellen drie betrokkenen wat het onderzoek hen zelf en hun organisaties heeft opgeleverd.

Wil je meer weten over het onderzoek, lees dan het complete eindrapport.¹ Dit kun je vinden op www.saveinwoordendaad.hu.nl. Of neem contact op met het Kenniscentrum Sociale Innovatie. Je vindt de gegevens in het [colofon](#).

Betrokken organisaties

Dit onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van het [Kenniscentrum Sociale Innovatie](#) van de Hogeschool Utrecht en professionals van:

- [Samen Veilig Midden-Nederland](#) (SVMN)
- [William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering](#) (WSS JB&JR)
- [Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering](#) (LdH J&R)
- [Raad voor de Kinderbescherming](#) (RvdK)

Binnen de eerste drie organisaties wordt sinds 2015 actief met de SAVE-werkwijze gewerkt. De Raad voor de Kinderbescherming onderschrijft de uitgangspunten. Daarnaast hebben ook medewerkers van lokale teams aan het onderzoek meegewerkt.

Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van [SIA](#).

Leeswijzer

In dit magazine staan drie thema's centraal:

THEMA 1

Inschatten van veiligheid

In de SAVE-werkwijze staat de veiligheid van de jeugdige voorop. In dit blok beschrijven we hoe professionals de veiligheidssituatie beoordelen en wat voor hen bepalende elementen zijn. Ook doen we aanbevelingen om de werkwijze op dit punt te versterken.

THEMA 2

Eigen kracht en regie als basis

Een belangrijk uitgangspunt van de SAVE-werkwijze is het aanboren en versterken van de eigen kracht en regie van de jeugdige en zijn netwerk. In dit blok beschrijven we hoe professionals hier invulling aan geven en welke kansen er nog liggen.

THEMA 3

Samenwerking rond een cliënt

Bij de begeleiding van een jeugdige zijn vaak meerdere professionals betrokken, zowel van de lokale teams als van de SAVE-partners. In dit blok beschrijven we hoe die samenwerking vorm krijgt en welke verbeteringen er mogelijk zijn.

De SAVE-werkwijze

Voor wie de SAVE-werkwijze nog niet zo goed kent, lichten we kort toe wat de werkwijze inhoudt, wie ermee werken en op welke doelgroep zij zich richten.

De SAVE-werkwijze

In de provincies Utrecht en Flevoland zijn verschillende organisaties voor jeugdbescherming en jeugdreclassering actief: Samen Veilig Midden-Nederland, de William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering, het Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming. Sinds 2015 zijn zij SAVE-partners. Dit betekent dat zij samen werken aan de veiligheid van jeugdigen op basis van de SAVE-werkwijze.² Wat houdt deze werkwijze in? Wat zijn de uitgangspunten? En wanneer wordt de werkwijze ingezet? Dat beschrijven we in dit blok.

Inzet bij onveiligheid en jeugdreclassering

Sinds de komst van de Jeugdwet vormen de lokale teams – denk aan sociale wijkteams of buurtteams – het eerste aanspreekpunt voor de jeugdzorg. Zij verrichten de eerste, lichte zorg. Gaat het om een complexe situatie waarbij de veiligheid van de kinderen in het geding is, dan kunnen zij een SAVE-professional inschakelen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om gevallen van kindermishandeling, verwaarlozing of een complexe scheiding, waardoor de opgroei- en opvoedsituatie ernstig is bedreigd. SAVE-professionals werken zowel preventief als in het kader van een jeugdbeschermingsmaatregel. Daarnaast begeleiden SAVE-professionals jeugdigen, aan wie een jeugdreclasseringmaatregel is opgelegd. De jeugdreclasseringstaken maken integraal deel uit van de SAVE-werkwijze.

De SAVE-professionals kunnen door de lokale teams worden ingeschakeld voor een consult, onderzoek of begeleidingstraject. Daarbij zullen ze er in eerste instantie naar streven om op vrijwillige basis met het gezin samen te werken. Is vrijwillige begeleiding niet verantwoord of blijkt deze te weinig op te leveren, dan kunnen zij de Raad voor de Kinderbescherming inschakelen. Die onderzoekt dan of een maatregel nodig is. De SAVE-professionals werken altijd volgens de SAVE-werkwijze. De Raad gebruikt een eigen onderzoeksmethode die aansluit bij de uitgangspunten van SAVE.

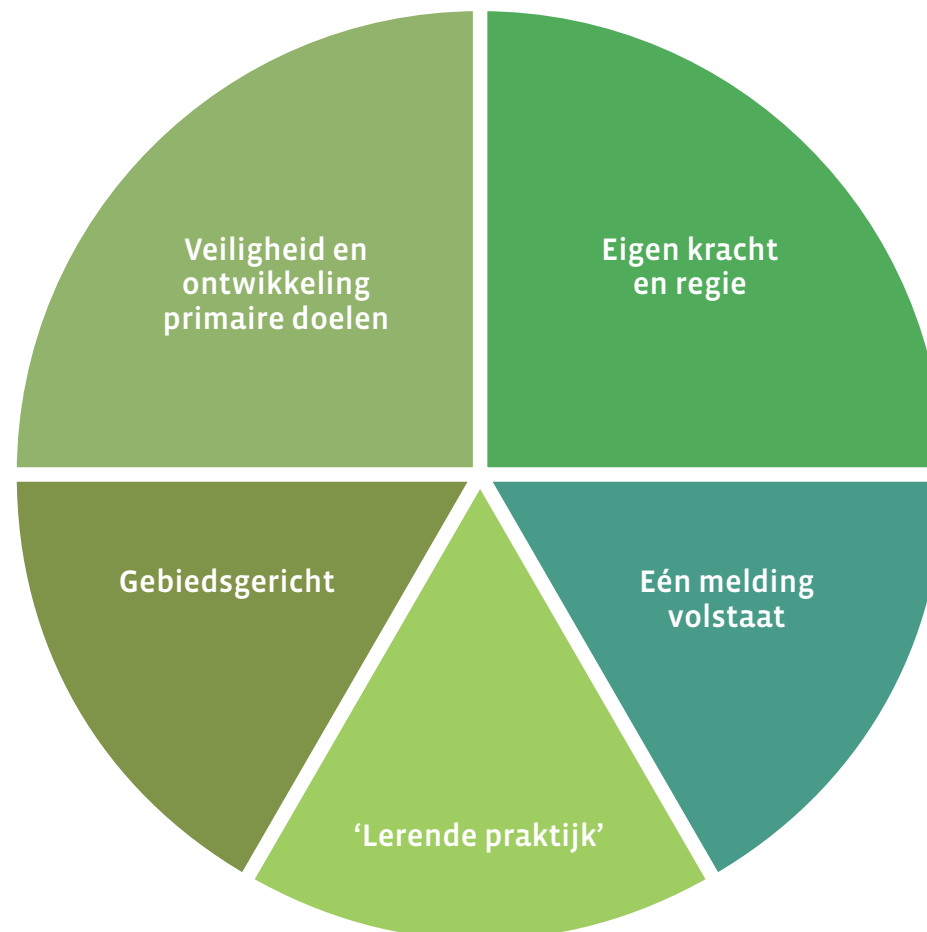

De vijf uitgangspunten van SAVE

De SAVE-werkwijze kent vijf uitgangspunten:

- 1 De **veiligheid en ontwikkeling** van de jeugdigen en gezinnen zijn de primaire doelen.
- 2 De **eigen kracht** van de jeugdige en zijn familie en netwerk staat voorop. Ook de **regie** over het herstel van de veiligheid ligt zo veel mogelijk bij de jeugdige en zijn familie.
- 3 **Eén melding volstaat**: de SAVE-partners zorgen ervoor dat elke melding op de juiste plaats terecht komt. De SAVE-professionals zijn allround inzetbaar.
- 4 De SAVE-teams werken **gebiedsggericht**: elk team richt zich op een bepaalde wijk of dorp en werkt daar samen met de lokale teams.
- 5 Er is een **lerende praktijk**: de SAVE-professionals werken op basis van de beschreven werkwijze en beleggen regelmatig bijeenkomsten om van de praktijkervaringen te leren.

De SAVE-werkwijze

© VanMontfoort | Samen Veilig Midden-Nederland

Het vier-venstermodel

In de SAVE-werkwijze wordt gewerkt met het vier-venstermodel. Aan de hand hiervan maakt de SAVE-professional samen met het gezin een analyse van de opvoedsituatie. Het model bestaat uit vier vragen:

1. Wie zijn de betrokken mensen?

Allereerst brengen de professional en het gezin het netwerk van het gezin in kaart. Daarbij bekijken ze wie er kunnen meedenken over de huidige veiligheidssituatie in het gezin en de mogelijkheden om die situatie te verbeteren. Het gaat hierbij om de mensen die het belangrijk vinden dat het goed gaat met de jeugdige. Eventueel kunnen zij later ook actief meewerken aan de uitvoering van de besproken maatregelen, maar in eerste instantie gaat het alleen om het meedenken over zorgen en krachten en het plan ter verbetering van de situatie.

2. Wat zijn de feiten?

Vervolgens inventariseren de professional, het gezin en het netwerk zo veel mogelijk feiten en omstandigheden rond de veiligheid van de jeugdige: Welke hulp en (juridische) interventies zijn er in het verleden ingezet? Welke zorgen spelen er op dit moment? Wat zijn belemmerende factoren? En welke feiten en omstandigheden hebben juist een positieve werking? Hierbij worden de perspectieven van alle betrokkenen

meegenomen: zowel die van de professionals als die van de jeugdige, zijn ouders en zijn netwerk. Als hulpmiddel wordt een veiligheids- en risicotaxatie-instrument ingezet.

3. Hoe wegen we de situatie?

Bij stap 3 wordt de verzamelde informatie gezamenlijk gewogen en worden op basis daarvan de zorgen voor de toekomst benoemd. Aan de hand hiervan besluit de professional (in overleg met het gezin) of de situatie veilig genoeg is en zo niet, aan welke voorwaarden het gezin moet voldoen. De voorwaarden beschrijven wat er tenminste nodig is om de opgroei- en opvoedsituatie weer goed genoeg te maken. De voorwaarden worden altijd getoetst door een gedragswetenschapper.

4. Wat zijn de volgende stappen?

Tot slot maakt het gezin een veiligheidsplan, waarin staat hoe zij aan de gestelde voorwaarden gaan voldoen. Het gezin wordt hierbij zo veel mogelijk ondersteund door het netwerk en het lokale team, of de SAVE-professional. De SAVE-professional beoordeelt het plan en na goedkeuring start de uitvoering ervan. Na een afgesproken periode wordt het plan geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. ●

de viervensters
ontwikkeld door VanMontfoort

Meer weten over de SAVE-werkwijze?

Meer informatie over SAVE vind je op de website [Samen-veilig.nl](https://www.samen-veilig.nl) (ga naar: Professionals > Informatie, werkwijze, training & tools).

Hoe de uitvoering van de SAVE-werkwijze in de praktijk verloopt, lees je in het vervolg van dit magazine.

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

Harmke Bergenhenegouwen is senior staf gedragswetenschapper bij Samen Veilig Midden-Nederland. Ze stond aan de wieg van SAVE en ondersteunt professionals om deze werkwijze toe te passen. Als lid van de kerngroep en de klankbordgroep van 'SAVE in woord en daad' gaf ze het onderzoek mede vorm. Terugkijkend is ze blij met de spiegel die het haar heeft voorgehouden.

“Veiligheid valt nooit exact in te schatten”

Hoe is de SAVE-werkwijze ontstaan?

“De SAVE-werkwijze is vanuit de praktijk ontwikkeld met professionals van de regionale jeugdbeschermingsorganisaties en gemeenten. Toen de nieuwe Jeugdwet eraan kwam, zijn we samen gaan kijken hoe we het werk – aansluitend op de uitgangspunten van de jeugdzorgtransitie – nu het best konden gaan inrichten. Vervolgens hebben we in pilotteams geëxperimenteerd met nieuwe manieren van samenwerken. Daaruit is de SAVE-werkwijze ontstaan.”

Wat was voor jou de waarde van dit onderzoek?

“Als je de SAVE-werkwijze op papier ziet, lijkt deze vrij eenvoudig toe te passen. Maar in de praktijk blijkt het een stuk moeilijker te zijn. Het is een enorme transformatie die veel van alle medewerkers vraagt. Want het is geen sinecure om op een nieuwe manier te gaan werken, als je dat jarenlang anders hebt gedaan. Daarom ben ik enthousiast over het onderzoek 'SAVE in woord en daad'. Het biedt ons de mogelijkheid om te kijken hoe het er nu voor staat en welke knelpunten er zijn. En het biedt de professionals de kans om weer eens stil te staan bij waar het bij SAVE nou eigenlijk om gaat.”

Wat vond je een opvallend leerpunt?

“Het onderzoek heeft nog scherper gemaakt dat veiligheid, en de vraag of een gezinssituatie veilig genoeg is, nooit exact in te schatten valt. Maar het helpt wel om te expliciteren wat je argumenten

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

zijn voor de inschatting die je maakt. En om daarover in gesprek te gaan met collega's. Zo houd je elkaar scherp, kun je een gedeelde visie ontwikkelen en een meer gefundeerde keuze maken voor de volgende stappen. In de workshops hebben de professionals hiervoor handvatten gekregen. Ik merk dat sommigen daar nu actief mee aan het oefenen zijn."

Hoe gaan jullie na dit onderzoek verder?

"Een belangrijk uitgangspunt van SAVE is de lerende praktijk en dat blijven we faciliteren. Zo hebben we de onderzoeksresultaten benut bij de invulling van ons programma voor kwaliteitsverbetering 2019/2010. Daarin wordt aandacht besteed aan verdieping op de basishouding van de medewerker SAVE, gestructureerde besluitvorming en gezamenlijke reflectie. Het programma bestaat onder andere uit workshops die zo direct mogelijk aansluiten bij het werk. Daarnaast willen we praktische instrumenten ontwikkelen voor bijvoorbeeld het inschatten van risico's. Met dit programma hopen we ook de medewerkers te bereiken die niet aan het onderzoek mee konden doen. Want voor een succesvolle werkwijze heb je alle medewerkers nodig."

Wat zou je aan de SAVE-professionals willen meegeven?

"Dat ze wat vaker een pas op de plaats maken bij de complexe gezinssituaties waarbij ze betrokken zijn. Door hun grote verantwoordelijkheid hebben veel professionals de neiging om meteen keihard aan de slag te gaan. De tijd nemen voor zorgvuldige gezamenlijke besluitvorming op basis van het vier-venstermodel met het gezin, netwerk, lokale team en andere professionals bevordert dat het plan ook werkbaar en effectief blijkt; het zorgt ook voor gezamenlijk commitment aan het plan. Ik verwacht dat het werk daardoor juist beter te behappen wordt, al heb ik vanaf de zijlijn natuurlijk makkelijk praten. Ik gun het de professionals en daarmee onze cliënten in ieder geval van harte." ●

THEMA 1

THEMA 2

THEMA 3

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

Inschatten van
veiligheid

Eigen kracht en
regie als basis

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

THEMA
1

Inschatten van veiligheid

.....

In de SAVE-werkwijze staat veiligheid centraal. Alleen als de veiligheid in een gezin in het geding is, komen de SAVE-professionals in actie. En alleen als de situatie veilig genoeg is, stoppen zij met hun bemoeienis. Dit betekent dat een goede inschatting van de veiligheid cruciaal is. Dit thema kwam in het onderzoek dan ook vaak aan de orde. In dit blok beschrijven we hoe professionals in de praktijk de veiligheid inschatten en wat daarbij belangrijke aandachtspunten zijn.

“De SAVE-werkwijze wordt alleen ingezet als de veiligheid in de opgroei- en opvoedsituatie in het geding is, en in combinatie daarmee mogelijk ook de ontwikkeling wordt bedreigd.”

Basishandleiding voor SAVE-professionals²

THEMA 1

Inschatten van
veiligheid

THEMA 2

Eigen kracht en
regie als basis

THEMA 3

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

BEVINDINGEN

Veiligheid inschatten en concretiseren

Als een SAVE-professional bij een gezinssituatie betrokken wordt, is een van de eerste stappen om – samen met het gezin en het netwerk – de veiligheid in te schatten. Centraal staat de vraag of de veiligheid ‘goed genoeg’ is. Volgens de SAVE-handleiding² is de veiligheid niet ‘goed genoeg’ als:

- het kind risico loopt op lichamelijke en/of geestelijke schade als gevolg van onder meer kindermishandeling, verwaarlozing of huiselijk geweld. Dit kan zowel een objectief risico zijn als een subjectief gevoelde dreiging;
- het kind ernstig probleemgedrag vertoont, zoals schoolverzuim of criminaliteit;
- er sprake is van een ernstige ontwikkelingsdreiging en de ouders/verzorgers de noodzakelijke hulp niet accepteren of onvoldoende benutten.

Situatie in kaart brengen

Om de veiligheid in te schatten brengt de professional, samen met het gezin en netwerk, alle krachten en zorgen in kaart. Daarbij gaat het om de feiten en omstandigheden die een positieve of negatieve invloed hebben op de actuele en toekomstige veiligheid van de jeugdige, en ook de beschermende en belemmerende omstandigheden daarbij. Dit is venster 2 van de SAVE-werkwijze. Zaak is dat de professional deze zorgen en krachten zo concreet mogelijk beschrijft, om zo tot een goed onderbouwd oordeel te komen over de veiligheidssituatie. Dit is belangrijk omdat dat oordeel voor de cliënt verstrekkende gevolgen kan hebben, die de professional met deze onderbouwing verantwoordt.

Abstracte beschrijvingen

In ons onderzoek hebben we goede voorbeelden gezien van dergelijke concrete onderbouwingen. Maar we zagen ook dat het soms minder goed gaat. Zo omschrijven professionals de zorgen en krachten regelmatig alleen in abstracte termen. Ze spreken

“Er is door zo veel mensen informatie gegeven. Iedereen vindt er wat van. Het is moeilijk te beoordelen wat veilig is en wat niet, en je komt niet tot de kern. Dat vind ik heel zorgelijk.”

SAVE-professional

bijvoorbeeld over huiselijk geweld, zonder concreet te maken wie wat doet, wat de ernst van het geweld is, en welke invloed dit heeft op de kinderen. De professionals die we spraken, onderkennen deze lacune. Als oorzaken noemden ze onder meer dat ze vaak tegengestelde verhalen van gezinsleden krijgen, dat er steeds weer nieuwe informatie naar boven komt en dat er soms onvoldoende informatie beschikbaar is. Zonder goede informatie is het moeilijk om te concretiseren. Het is dus begrijpelijk dat dit niet altijd goed lukt.

Verschillen in de veiligheidsinschatting

Wat in het onderzoek regelmatig naar voren kwam, is dat er verschillen zijn in de inschatting die professionals maken van de veiligheid in een gezin. En in het antwoord dat ze geven op de vraag of de situatie veilig genoeg is. Dit bleek onder andere tijdens de vignettenstudie, waarbij de deelnemers allemaal dezelfde casussen kregen voorgelegd. Per casus moesten ze de veiligheid beoordelen en de beschermende en belemmerende factoren benoemen die bepalend waren voor die inschatting. Vervolgens bespraken ze hun bevindingen met elkaar.

Uit die bespreking bleek dat de deelnemers uiteenlopend dachten over de mate van (on)veiligheid in de verschillende casussen, en over de urgentie van het maken van een veiligheidsplan. Dat had vooral te maken met de interpretatie en de weging van

Wil je weten welke casussen er in de vignettenstudie zijn besproken en wat daar precies uit is gekomen? Lees dan het eindrapport van 'SAVE in woord en daad' (paragraaf 3.2.1.3 en bijlage 3). Je kunt dit rapport downloaden op www.saveinwoordendaad.hu.nl.

de feiten. Waar de één de nadruk legt op de kindsignalen, laat de ander de conflicten tussen de ouders zwaar wegen. Waar de één focust op het gedrag van de jongere, focust de ander op de totale gezinssituatie. En waar de één vooral kijkt naar het hier en nu, kijkt de ander meer naar de toekomst en naar de bedreigingen voor de ontwikkeling van het kind.

Ook was er variatie in de beschermende en belemmerende factoren die de deelnemers noemden, en in de manier waarop ze deze factoren kwalificeerden. Zo kwam het voor dat een factor die de één beschermend vond, door de ander werd benoemd als belemmerend. Daarnaast hanteerden de professionals verschillende definities voor 'beschermende factoren'. Voor sommigen zijn dit factoren die een positieve invloed hebben op de veiligheid; voor anderen zijn het zaken die goed gaan in een gezin. Natuurlijk sluit het een het ander niet uit, maar de definitie van de eerste groep sluit het meest bij de SAVE-werkwijze aan. Volgens SAVE zijn 'beschermende factoren' eigenschappen of omstandigheden die in het verleden daadwerkelijk beschermend zijn gebleken, of die helpend zouden kunnen zijn om de veiligheid van jeugdigen actief te vergroten. Het gaat dus niet zozeer om de dingen die goed gaan, maar om de dingen die maken dat het goed gaat.

Ervaringen uit de praktijk en uit andere onderzoeken

Deze vignettenstudie stond niet op zichzelf. De professionals uit ons onderzoek herkennen de verscheidenheid aan inschattingen uit hun eigen praktijk. Ze noemden daar meerdere oorzaken van, zoals verschillen in expertise en persoonlijke opvattingen van de professionals, en verschillen in focus op ofwel de korte of de lange termijn.

Dat deze verschillen optreden, is gezien de literatuur niet verrassend. Uit diverse (wetenschappelijke) onderzoeken^{3 4 5} blijkt dat het uiterst lastig is om tot eenduidigheid te komen bij het inschatten van de veiligheid. Genoemde oorzaken zijn onder andere dat:

- de feiten vaak niet volledig bekend zijn en alleen maar subjectief kunnen worden gewogen;
- er weinig empirische kennis beschikbaar is over veiligheid en er bij de inschatting weinig van deze kennis gebruik wordt gemaakt;
- de oordeelsvorming beïnvloed kan worden door onbewuste, intuïtieve vertekeningen, zoals de neiging van mensen om te zoeken naar bevestiging van een voorlopige hypothese.⁶

Mogelijke oplossingen

Als je de genoemde onderzoeken leest, is het onrealistisch om te verwachten dat de veiligheidsinschattingen van professionals altijd eenduidig zijn. Toch zijn er wel mogelijkheden om deze eenduidigheid te bevorderen. Zo wordt in meerdere onderzoeken^{3 4} aangeraden om de oordeels- en besluitvorming over veiligheid zo veel mogelijk in groepsverband te laten plaatsvinden. De vignettenstudie laat het nut zien van dergelijke besprekingen. We zagen dat er zo meer consensus ontstond over de mate van (on)veiligheid en de factoren die daarop van invloed zijn.

TIP

Neem beslissingen rond veiligheid zo veel mogelijk in groepsverband, maar zorg er wel voor dat de manier waarop de gezamenlijke weging en besluitvorming plaatsvindt, goed gestructureerd is. Zo voorkom je dat de beslissing te veel beïnvloed wordt door oneigenlijke factoren binnen de groepsdynamiek.

THEMA 1

Inschatten van
veiligheid

THEMA 2

Eigen kracht en
regie als basis

THEMA 3

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

Daarnaast kan het helpen om een gevalideerd (wetenschappelijk onderbouwd) veiligheids- en risicotaxatie-instrument te gebruiken. Uit ons onderzoek blijkt dat een aantal professionals dat al doen en zo'n instrument ook van belang vinden. Enkelen gaven echter aan dat de huidige checklists te weinig ondersteuning bieden en dat er te veel verschillende instrumenten naast elkaar worden gebruikt. Vooral dat laatste kan ten koste gaan van de eenduidigheid in de beoordeling.

Bij de [aanbevelingen](#) gaan we dieper in op de mogelijkheden die er zijn om tot een meer eenduidige veiligheidsinschatting te komen. Gezien het belang van deze inschatting voor de cliënten, is dit iets om voortdurend aan te blijven werken.

Verschillende vormen van veiligheid

Bij het inschatten van de veiligheid kun je kijken naar verschillende aspecten, zoals de actuele veiligheid (in het hier en nu), de veiligheid op de langere termijn en de bedreigde ontwikkeling van de jeugdige. Uit het onderzoek blijkt dat deze aspecten in de praktijk door elkaar heen lopen en dat de professionals hier verschillende beelden bij hebben.

Zo denken veel professionals bij 'actuele veiligheid' in eerste instantie aan een crisis of levensbedreigende situatie. In dat geval komen ze direct in actie, bijvoorbeeld door een crisisinterventie te doen. Maar actuele veiligheid is breder dan een crisis: het gaat om alle aspecten die op dit moment onveiligheid veroorzaken, waaronder ook lichtere vormen van geweld tussen ouders. Dat geweld bedreigt niet direct het leven van het kind, maar kan wel ernstige gevolgen voor hem hebben.⁷ Daarom is het belangrijk om in dit soort gevallen meteen concrete acties te bepalen om de actuele veiligheid te herstellen.

In de praktijk blijken de professionals dat niet altijd te onderkennen. Zo bleek uit de interviews en vignettenstudie dat de professionals in sommige zaken meer gericht zijn op de ontwikkeling en opvoedsituatie van het kind, dan op de actuele veiligheid.

Voorbeeld

Tijdens een interview vertelt een SAVE-professional over een aanstaande moeder die zij begeleidt. Als wij haar vragen hoe zij de veiligheid voor het kind inschat, gaat ze uitgebreid in op het gebrek aan opvoedvaardigheden van de moeder. Zo maakt ze zich zorgen over de fysieke verzorging van de baby, en hoe die kan worden gewaarborgd. Waar ze het echter niet over heeft, is het fysieke geweld van de vader tegenover de moeder. Pas aan het einde van het gesprek komt dit aan de orde. Weliswaar ziet de professional de ernst van dit geweld, maar het is niet het eerste waar ze aan denkt als het gaat om de veiligheid van het kind.

Ze zien bijvoorbeeld regelmatig dat er geweld is tussen de ouders, maar ze benoemen dit – afhankelijk van de situatie – niet altijd als datgene wat als eerste moet worden aangepakt. Andere problemen in het gezin, zoals het ontbreken van zorg en het gebrek aan opvoedvaardigheden, lijken soms meer op de voorgrond te staan. Daarmee richten ze zich meer op de veiligheid op de lange termijn dan op de actuele veiligheid.

Herstel van de veiligheid

De inschatting van de veiligheid is bepalend voor de volgende stappen in het traject. Wordt de veiligheidssituatie niet 'goed genoeg' bevonden, dan kan dat leiden tot vrijwillige SAVE-begeleiding. Indien deze begeleiding niet gewenst is, of niet als helpend wordt ervaren, dan wordt de Raad voor de Kinderbescherming gevraagd onderzoek te doen naar de wenselijkheid van een ondertoezichtstelling en in sommige situaties een (tijdelijke) uithuisplaatsing. Die begeleiding of maatregelen moeten ertoe leiden dat de veiligheid wordt hersteld.

“Wat is goed genoeg? En waarom vindt de één het wel goed genoeg en waarom vindt de ander het niet goed genoeg en waar leg je het accent op? En de buitenwereld vindt altijd dat je te laat ingrijpt of veel te vroeg ingrijpt, maar je grijpt nooit op het juiste moment in. Bij ons is het altijd een afweging van: kunnen deze ouders aansluiten bij het kind, ben je responsief, sensitief, wordt het kind gezien, kunnen de ouders hun fouten herstellen ...”

SAVE-professional

Gezamenlijke beslissing

Al eerder zagen we dat de professionals vaak verschillend oordelen over de mate van veiligheid en over de vraag of de veiligheidssituatie ‘goed genoeg’ is. Daarnaast blijkt onder meer uit de vignettenstudie hoe zeer dit oordeel van invloed is op de keuze voor de volgende stappen in het traject: hoe lager men de veiligheid inschat, hoe steviger de gewenste interventie. Daarom is het belangrijk dat dit oordeel en het daaropvolgende besluit zo zorgvuldig mogelijk tot stand komen. Dat is de reden waarom in de SAVE-werkwijze is bepaald dat hier altijd meerdere mensen in een gezamenlijk overleg over beslissen.

Voorwaarden bepalen

Tijdens het genoemde overleg wordt ook bepaald aan welke voorwaarden het gezin moet voldoen om een veiligheidssituatie te bereiken die wel ‘goed genoeg’ is. Voor het gezin is het belangrijk dat deze voorwaarden en de ‘goed genoeg’-situatie zo concreet mogelijk worden geformuleerd. Immers, hoe beter ze weten waar ze aan moeten voldoen, hoe groter de kans dat dat ook lukt.

Uit het onderzoek blijkt dat de mate waarin de professionals hierin slagen, varieert. Zo lazten we heel concreet geformuleerde voorwaarden, zoals deze:

“[jeugdige] houdt zich thuis aan de regels en afspraken die zij met haar ouders maakt. Wanneer zij dit niet doet, reageren de ouders consequent zonder dreiging van geweld of gebruik van fysiek geweld.”

Maar we kwamen ook voorwaarden tegen die abstracter waren geformuleerd, zoals deze:

“Voor ouders, zus en jongere is voldoende hulpverlening actief, terwijl er regie wordt gevoerd over de ingezette hulp, zodat er invulling wordt gegeven aan de opvoedingsondersteuning, randvoorwaarden worden geregeld en er geen onveiligheid meer is voor de kinderen.”

Dit sluit aan bij wat we eerder al noemden, namelijk dat ook de zorgen en krachten de ene keer heel concreet worden geformuleerd, en de andere keer behoorlijk abstract. Dit lijkt door te werken in de formulering van de voorwaarden.

Uitvoering veiligheidsplan

Als de voorwaarden duidelijk zijn, kan gestart worden met het herstel van de veiligheid. Dat gebeurt aan de hand van een veiligheidsplan. Belangrijke uitgangspunten bij het herstel zijn de eigen kracht en regie van het gezin en een goede samenwerking tussen de betrokken professionals. Daarover lees je meer in de blokken [‘Eigen kracht en regie als basis’](#) en [‘Samenwerking rond een cliënt’](#). ●

AANBEVELINGEN

Wees je bewust van de verschillen bij het inschatten van de veiligheid.

In de workshops tijdens het onderzoek zagen we dat de deelnemende professionals vaak verrast waren over hoe verschillend zij oordeelden over de veiligheid in bepaalde casussen. Die bewustwording stimuleerde hen om kritischer te kijken naar hun eigen oordelen. Ook merkten zij dat het oordeel gekleurd kan worden door de manier waarop je met elkaar in gesprek gaat over veiligheid, en de mensen die je daarvoor vraagt. Een eerste aanbeveling is dan ook om regelmatig stil te staan bij de verschillen in inschatting én bij de mogelijke vertekeningen in de bespreking van een casus. Dat houdt jou en je collega's scherp. Idealiter betrek je bij zo'n bespreking ook professionals van andere organisaties die je in de praktijk regelmatig tegenkomt.

Zorg dat de oordeels- en besluitvorming over de veiligheid in een goed gestructureerd groepsgesprek plaatsvindt.

In de SAVE-werkwijze is vastgelegd dat de oordeels- en besluitvorming over de veiligheid nooit alleen plaatsvindt, maar in overleg met een gedragswetenschapper en eventueel collega's met specifieke expertise. Dit moet voorkomen dat beslissingen te veel vertekend worden door subjectieve factoren. Toch is een groepsgesprek geen garantie voor een goede besluitvorming. Ook in groepen kan het oordeel vertekend worden door individuele of collectieve factoren, zoals de neiging van mensen om zich te conformeren aan een veronderstelde groepsnorm.

Daarom is de tweede aanbeveling om de gezamenlijke besluitvorming goed te structureren aan de hand van vooropgestelde vragen, bijvoorbeeld uit het vier-venstermodel. Ook is aan te raden om gesprekstechnieken te gebruiken die de kans op vertekeningen verminderen. Mogelijkheden daarvoor zijn:

- ★ Laat de professionals eerst onafhankelijk hun mening vormen en ga pas daarna in gesprek.⁸
- ★ Wijs iemand aan die consequent alternatieve oordelen of oplossingen inbrengt.⁴
- ★ Zet eerst alle mogelijke opties op een rij, bespreek daar de mogelijke consequenties en voor- en nadelen van, en neem pas daarna een besluit.⁴

Maak bij het inschatten van de veiligheid en risico's gebruik van richtlijnen en gevalideerde checklists.

Veel professionals maken al gebruik van richtlijnen en checklists bij het inschatten van de veiligheid en risico's. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de richtlijn 'Multiprobleemgezinnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming'⁹ en om de veiligheids- en risicotaxatie-instrumenten die horen bij de SAVE-werkwijze.

Aanbevolen wordt om dergelijke instrumenten meer te gaan gebruiken en deze ook een grotere rol te laten spelen bij de oordeelsvorming. Dit omdat uit verschillende onderzoeken blijkt dat deze instrumenten bijdragen aan een betere inschatting van de veiligheid.¹⁰ Daarbij gelden de volgende aandachtspunten:

- ★ Gebruik een goed onderzocht en gevalideerd instrument dat zowel gericht is op het inschatten van de actuele veiligheid als de veiligheid op de langere termijn.
- ★ Gebruik als SAVE-partners en lokale teams allemaal hetzelfde instrument. Dit kan het gezamenlijke gesprek over veiligheid ondersteunen.
- ★ Gebruik het instrument op een goede en zorgvuldige manier.

★ **Maak bij het inschatten en herstellen van de veiligheid een explicieter onderscheid tussen de actuele veiligheid en de veiligheid op de langere termijn.**

In het onderzoek zagen we dat veel professionals weinig (expliciet) onderscheid maken tussen de actuele veiligheid en de veiligheid op de langere termijn. Volgens de visie van Vogtländer en Van Arum¹¹ is het raadzaam om dat wel te doen. Zij gebruiken in dit kader de termen 'directe' en 'stabiele veiligheid'. Hun stelling is dat je pas kunt werken aan de stabiele veiligheid als de directe veiligheid is hersteld. Tot die tijd ontbreekt binnen het gezin namelijk de rust en de ruimte om na te denken over de langere termijn.

Daarom adviseren zij om:

- ★ eerst de problemen te identificeren en aan te pakken die de directe veiligheid bedreigen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het stoppen van geweld tussen de ouders en het oplossen van stressbronnen, zoals financiële problemen;
- ★ daarna een plan op te stellen en uit te voeren voor het herstellen van de stabiele veiligheid. Daarbij gaat het om het aanpakken van de risicofactoren en het versterken van de beschermende factoren;
- ★ hierbij het hele systeem te betrekken. Dit omdat de veiligheid van de jeugdige sterk beïnvloed wordt door het functioneren van de ouders en de interactie in het gezin.

★ **Blijf elkaar ondersteunen in het concreet benoemen en onderbouwen van krachten, zorgen en voorwaarden.**

Tijdens het onderzoek zagen we dat professionals de aanwezige zorgen en krachten soms nogal abstract beschrijven. Dat geldt ook voor de voorwaarden waaraan de veiligheidssituatie moet voldoen. Hierdoor weten cliënten soms niet goed waar ze aan toe zijn. Daarom verdient dit punt blijvende aandacht.

Tips

uit de workshops

Tijdens de workshops gaven de deelnemers een groot aantal tips uit hun eigen praktijk. Hieronder pikken we er enkele uit. Meer tips vind je in het eindrapport van 'SAVE in woord en daad':

- ★ Vraag bij het inventariseren van de feiten goed door: hoe vaak ..., hoeveel ..., wanneer ..., wat bedoel je met ...?
- ★ Verplaats je bij het formuleren van de zorgen, krachten en voorwaarden in de cliënt en vraag je af of die het begrijpt.
- ★ Check regelmatig of alle gesprekspartners hetzelfde verstaan onder wat er wordt gezegd.
- ★ Zoek overleg met collega's van wie je weet dat die vaak niet op jouw lijn zitten.

CASUS

“Alles voor mijn kinderen”

Wouter* is een vader van twee kinderen, die bij hem in huis wonen. Zo'n tien jaar geleden zijn zij door de toenmalige Jeugdzorg plotseling uit huis geplaatst. Op de instellingen waar zij terechtkwamen, ging het niet goed: er was sprake van onregelmatigheden en seksueel ontoelaatbaar gedrag. Daarom is Wouter in beroep gegaan tegen de uithuisplaatsing. Uiteindelijk zijn de kinderen na vijf jaar weer thuis komen wonen.

Van frustratie naar rust en goede zorg

Op dat moment werd jeugdbeschermer Jeannette zijn begeleider. Zij vertelt dat Wouter tijdens de uithuisplaatsing zeer gefrustreerd was, wat zich uitte in agressief en intimiderend gedrag. Sinds zijn kinderen thuis wonen, is hij rustiger. Jeannette ziet dat de zorg voor zijn kinderen hem soms zwaar valt. Ze is vooral ongerust over de ontwikkeling van de jongste, die een verstandelijke beperking heeft. Ook ziet ze problemen bij de oudste.

Meebewegen en ruimte geven

Volgens Jeannette staat Wouter open voor haar begeleiding. Ze denkt dat dat komt doordat zij open is naar hem en zo nodig meebeweegt. Ze wil hem graag de kans geven om voor zijn kinderen te zorgen. Ook Wouter is blij met de hulp van Jeannette. In zijn optiek krijgt hij nu eindelijk waar hij jaren om heeft gevraagd. Hij vindt dat de kinderen bij hem volkomen veilig zijn. Wel geeft hij toe dat hij nog vol zit met woede en daar niet altijd goed mee overweg kan.

Veilig genoeg of toch niet?

Naast Jeannette is Denise van het lokale team bij Wouters gezin betrokken. Zij signaleert problemen op alle levensgebieden en denkt dat Wouter persoonlijke hulp nodig heeft. Ze vraagt zich regelmatig af of de gezinssituatie veilig genoeg is, met name als het gaat om de ontwikkeling van de kinderen. Maar als er een melding komt van Veilig Thuis, is ze toch niet vóór een uithuisplaatsing. Dat zou alleen maar strijd opleveren en daar is niemand bij gebaat. Met veel ondersteuning proberen Wouter en de kinderen het nu thuis te redden. De toekomst zal leren hoe het verder gaat. ●

* De namen in deze casus zijn fictief.

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

“Meer ruimte geven aan de cliënt: daar valt nog veel in te winnen”

Hettie van de Kamp is kernfunctionaris bij de Raad voor de Kinderbescherming, regio Flevoland. Toen ze werd uitgenodigd om mee te doen met de workshops van ‘SAVE in woord en daad’, dacht ze meteen: ja, dat is ‘my cup of tea’. Want ze houdt ervan om samen te leren met andere professionals. Ze kijkt dan ook met veel plezier op het onderzoek terug.

Wat is jouw relatie met de SAVE-werkwijze?

“Bij de Raad doen we natuurlijk ander werk dan de SAVE-professionals. Maar de uitgangspunten van SAVE zitten me bijna in het bloed. Want voordat ik in Lelystad kwam werken, heb ik als Raadsmedewerker in Zwolle een aantal jaren gewerkt met het gedachtegoed van ‘Signs of Safety’ en ‘VERVE’. De uitgangspunten daarvan lijken sterk op die van SAVE. En daar sta ik helemaal achter.”

Wat is er voor de Raad onder meer veranderd sinds de invoering van SAVE?

“Een belangrijke verandering is dat we nu jeugdbeschermingstafels hebben. Dat is een overleg dat plaatsvindt als een Raadsonderzoek wordt overwogen. Bij dit overleg zijn de betrokken professionals, de jeugdige en de ouders aanwezig. Vooral dat laatste vind ik winst, omdat je het gezin in het gesprek soms alsnog kunt motiveren om voor een vrijwillig traject te gaan. En blijkt een onderzoek toch onontkoombaar, dan is het voor het gezin en onszelf duidelijk dat er iets moet gebeuren en kun je sneller en krachtiger handelen.”

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

Waarom deed je mee met 'SAVE in woord en daad'?

"Ik vind het heerlijk om af en toe de tijd te nemen voor inhoudelijke verdieping in mijn werk. Daar krijg ik energie van en het zet me aan het denken. Ook vind ik het fijn om ervaringen en gedachten uit te wisselen met andere professionals in het werkveld. Daardoor snap je beter waarom zij bepaalde dingen doen. Dat komt ten goede aan de samenwerking."

Wat heb je ervan geleerd?

"Een belangrijk leerpunt was dat er zoveel verschillen zijn in de inschatting die professionals van een veiligheidssituatie maken. Waar de één vindt dat er meteen moet worden ingegrepen, vindt de ander dat er nog wel even kan worden gewacht. Zelfs binnen onze eigen organisatie zie je die verschillen terug. Daarom denk ik dat we veel vaker met elkaar zouden moeten spreken over de afwegingen die we maken. Daardoor los je de verschillen misschien niet op, maar kun je wel dichter bij elkaar komen. Helaas hebben we daar op dit moment te weinig tijd voor. Ik hoop dat er op den duur weer ruimte voor komt."

Waar valt er volgens jou nog winst te behalen in de toepassing van SAVE?

"Ik denk dat we nog meer zouden kunnen aansluiten bij de motivatie van de cliënt. Als je die goed weet aan te boren, kan een maatregel soms voorkomen worden. Dat betekent wel dat je de cliënt de ruimte moet geven, met het risico dat het misloopt. Maar als dat gebeurt, zal de cliënt ook beter begrijpen waarom een ingreep noodzakelijk is."

Daarnaast denk ik dat we het netwerk nog beter kunnen inzetten. Niet door iedereen zomaar te betrekken, maar door kritischer te kijken welke netwerkleiden waardevol zijn en welke het herstel juist kunnen belemmeren. In de praktijk blijkt dat laatste best moeilijk te zijn. Ik zou graag een manier vinden om die beoordeling scherper te maken."

**THEMA
2**

Eigen kracht en regie als basis

.....

In de SAVE-werkwijze is het uitgaan van de eigen kracht en regie van de jeugdige en het gezin een belangrijk principe. Dit houdt in dat zij zo veel mogelijk zelf bepalen hoe ze de geconstateerde problemen oplossen en de veiligheid herstellen. In het onderzoek gaven veel SAVE-professionals aan dat dit uitgangspunt voor hen de grootste verandering betekende in hun werk. In dit blok beschrijven we hoe die verandering vorm krijgt, waar de professionals tegen aanlopen en wat zij kunnen doen om nog meer ruimte te geven aan de eigen kracht en regie van het gezin.

“Er is altijd eigen kracht. De medewerker SAVE realiseert zich dat de betrokkenen zelf vaak goede oplossingen in huis hebben. Zij worden daarom altijd gestimuleerd om met eigen oplossingen te komen.”

Handleiding voor medewerkers SAVE¹²

BEVINDINGEN

Regie binnen gestelde kaders

Laat de regie zo veel mogelijk bij het gezin: dat is een van de doelen in de Jeugdwet. Dit doel zien we terug in de SAVE-werkwijze.² Zo gaat SAVE ervan uit dat:

- de professional en het gezin samen de situatie analyseren;
- het gezin zelf een plan maakt om de veiligheid te herstellen;
- de professional de gezinsleden de ruimte geeft om (mee) te beslissen over zaken die hen aangaan.

Tijdens het onderzoek constateerden we dat de SAVE-professionals deze doelen breed onderschrijven. Tegelijkertijd bleek dat zij niet altijd concretiseren waarover de cliënt wel en geen regie heeft en wat die regie dan inhoudt. Ook zagen we dat zij soms een harde scheidslijn plaatsen: het is ofwel de professional die de regie heeft, ofwel de cliënt. Daarnaast vertelden sommige professionals dat ze het lastig vinden om de eigen regie van de cliënt te verenigen met het gedwongen kader.

Altijd een vorm van eigen regie

Kijken we naar de uitgangspunten van SAVE, dan kan de eigen regie verschillende vormen aannemen. In principe is er altijd een vorm van eigen regie mogelijk, ook als er sprake is van een gedwongen kader. In het laatste geval is de regie van de cliënt wel ingeperkt, omdat van buitenaf wordt bepaald aan welke voorwaarden de opvoedsituatie moet voldoen. Maar vervolgens is het aan de cliënt zelf om – in meer of mindere mate – te bepalen hoe en met wie hij daarvoor gaat zorgen.

Dit betekent niet dat de SAVE-professional overal zijn handen af moet houden. Een valkuil is dat cliënten te veel aan hun lot worden overgelaten, omdat de professional bang is om de regie over te nemen. Het is de rol van de professional om te verhelderen wat de voorwaarden zijn, te expliciteren waarover de cliënt wel en geen regie

Voorbeeld

Een SAVE-professional begeleidt een verstandelijk beperkte moeder die haar kind niet zelfstandig kan opvoeden. Aan de moeder is de voorwaarde gesteld dat zij naar een voorziening voor begeleid wonen gaat. De SAVE-professional bezoekt een aantal locaties met haar en laat haar vervolgens zelf kiezen. Met die keuzevrijheid houdt de moeder binnen het gestelde kader toch een vorm van eigen regie.

heeft, en hem te motiveren en te ondersteunen om die regie te nemen. In het onderzoek hebben we verschillende voorbeelden gezien waarin dit heel goed werkt.

Engageren, positioneren en transparant communiceren

Het ondersteunen van cliënten bij het nemen van de eigen regie binnen een gedwongen kader stelt bijzondere eisen aan de SAVE-professional. Deze moet enerzijds cliënten aan zich zien te binden en anderzijds grenzen stellen aan hun gedrag. Dat vraagt om ‘engageren’ en ‘positioneren’¹³, en om transparante communicatie.

Engageren

Onder engageren valt alles wat de professional doet om de jeugdige en het gezin te motiveren om actief mee te werken aan het begeleidingstraject. Uit het onderzoek blijkt dat de professionals hier veel tijd in steken. Zij doen dit onder meer door goed in te spelen op de doelen en wensen van het gezin en door hulp te bieden bij actuele problemen. Cliënten bevestigen het belang hiervan, zij voelen zich gehoord en ervaren grip op de situatie. Hierdoor groeit het vertrouwen van het gezin in de professional, wat de motivatie om mee te werken versterkt.

THEMA 1

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

Inschatten van
veiligheid

THEMA 2

Eigen kracht en
regie als basis

THEMA 3

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

Positioneren

Bij positioneren gaat het om duidelijk maken:

- wat er van de jeugdige en het gezin wordt verwacht;
- aan welke voorwaarden zij moeten voldoen; en
- welke rol en bevoegdheid de professional heeft.

Zowel professionals als cliënten in het onderzoek gaven aan dat ze veel baat hebben bij zo'n positionering. Hierdoor weten cliënten wat hun mogelijkheden en grenzen zijn, en dat versterkt hun eigen kracht.

Transparante communicatie

Tot slot blijkt transparante communicatie een grote invloed te hebben op de eigen regie die de cliënt ervaart. Daarbij gaat het er bijvoorbeeld om in hoeverre de professional zijn of haar beslissingen bespreekt en onderbouwt. Als cliënten niet voldoende bij die beslissingen worden betrokken, kunnen zij het gevoel krijgen de regie kwijt te zijn.

Voorbeeld

Wegens huiselijk geweld van de vader jegens de moeder heeft een SAVE-professional tijdelijk de voogdij over de kinderen. Tijdens deze periode voert de professional intensief overleg met de moeder over elke stap die ze neemt en geeft zij haar de ruimte om mee te beslissen. De moeder neemt die ruimte en ervaart veel eigen regie. Zo beslist ze zelf dat de kinderen tijdelijk uit huis moeten worden geplaatst als de situatie dreigt te escaleren. Maar na verloop van tijd wordt het contact met de professional minder intensief. De moeder krijgt het gevoel dat zij minder wordt betrokken bij belangrijke beslissingen. Vanaf dat moment raakt zij in haar beleving de regie kwijt.

TIP

Inventariseer hoeveel eigen kracht er aanwezig is in het gezin door te kijken naar de competenties, de motivatie en het sociale netwerk van het gezin. Bepaal aan de hand daarvan in hoeverre en waarover het gezin de regie kan nemen.

Versterken van de eigen kracht

In hoeverre een gezin in staat is om zelf de regie te nemen, hangt mede af van de eigen kracht van het gezin. Het is aan de SAVE-professional om samen met het gezin en het netwerk de aanwezige eigen kracht in te schatten en zo mogelijk te versterken. Uit het onderzoek blijkt dat professionals dat op verschillende manieren doen.

Een veelgebruikte manier is het bekrachtigen van de competenties van de gezinsleden. Dit doen de professionals door de competenties expliciet te benoemen, de gezinsleden te complimenteren met wat ze goed doen, de negatieve beelden die zij over zichzelf hebben om te buigen, en hulp te bieden om hun vaardigheden te vergroten. *“De manier hoe je mensen benadert, daar kan je al heel veel in bereiken”,* aldus een Raadsmedewerker. *“Door ze niet heel belerend toe te spreken, maar soms ook gewoon positief opbouwend, confronteren met wat ze doen en nodig hebben.”*

Daarnaast richten de professionals zich ook op andere aspecten van eigen kracht, zoals het versterken van de motivatie (engageren) en het betrekken van het sociale netwerk. Dat laatste betekent misschien wel de grootste verschuiving in hun werk.

THEMA 1

Inschatten van
veiligheid

THEMA 2

Eigen kracht en
regie als basis

THEMA 3

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

“Het netwerk is er en heeft invloed, en dus kun je er maar beter mee samenwerken.”

SAVE-professional

Samenwerken met het netwerk

In de SAVE-werkwijze is het betrekken van het sociale netwerk van het gezin een belangrijk onderdeel van het aanboren van de eigen kracht. De professionals uit het onderzoek onderschrijven dat en besteden hier meer dan in het verleden tijd en aandacht aan. Wel zien we dat het betrokken netwerk meestal beperkt blijft tot familieleden, terwijl in de SAVE-handleiding² wordt geadviseerd om breder te zoeken. Ook zien we dat in reclasseringszaken minder met het netwerk wordt gewerkt.

De rol van het netwerk bestaat in de meeste gevallen uit het meedenken over oplossingen om de veiligheid te herstellen, en het ondersteunen bij de uitvoering daarvan. Dit betekent niet dat de hulpverlening zich kan terugtrekken. Integendeel: het werken met het sociale netwerk vraagt juist extra inspanningen van de professionals. Zij moeten een goede inschatting maken van de vaardigheden, betrouwbaarheid en stabiliteit van de netwerkliden en deze tijdens het traject ook blijven monitoren. Daarnaast zijn ze veel tijd kwijt aan het coördineren en informeren van het netwerk.

Ondanks die inspanningen en de knelpunten die daarbij soms optreden, zien de professionals het belang in van het netwerk. Ze merken dat het een goede bron van steun kan zijn, waar het gezin ook na het vertrek van de SAVE-professional baat bij heeft. Ook sluiten de netwerkliden vaak beter aan bij de taal en leefwereld van het gezin, waardoor zij een belangrijke rol kunnen spelen in de communicatie.

Balans tussen veiligheid en eigen regie

Hoe belangrijk de eigen regie van het gezin ook is, het mag niet ten koste gaan van de veiligheid van de kinderen. Het bewaken van de balans tussen het garanderen van die veiligheid en het geven van ruimte voor eigen regie, is de kern van het werk van de SAVE-professionals. Uit het onderzoek blijkt dat dit vaak goed gaat, maar dat de professionals het ook vaak lastig vinden. En soms concluderen ze achteraf dat ze misschien toch iets te veel ruimte hebben gegeven.

Voor het vinden van deze balans is een goede veiligheidsinschatting cruciaal. Hoe beter deze inschatting, hoe beter de professionals de kaders kunnen bepalen en bewaken. En hoe beter ze vervolgens kunnen vaststellen welke ruimte er is voor eigen regie. Hoe de inschatting van de veiligheid in de praktijk verloopt, lees je in het blok [‘Inschatten van de veiligheid’](#). ●

AANBEVELINGEN

Gebruik de drie dimensies van eigen kracht om concreet te benoemen welke krachten aanwezig zijn en welke ruimte er is voor eigen regie.

Gilsing, Jansma & Schöne¹⁴ onderscheiden drie dimensies van eigen kracht:

1. de competenties van de gezinsleden;
2. de kracht en kwaliteit van het sociale netwerk van het gezin;
3. de motivatie en het geloof in eigen kunnen van de gezinsleden.

Deze drie dimensies werken op elkaar in en kunnen elkaar versterken of verzwakken.

Aanbevolen wordt om per situatie en doelstelling samen met het gezin te beoordelen:

- ★ in welke mate de drie dimensies aanwezig zijn;
- ★ op welke manier de dimensies op elkaar inwerken;
- ★ hoe bepaalde dimensies zo nodig versterkt kunnen worden.

Hierdoor kun je per situatie of doelstelling concretiseren welke krachten er aanwezig zijn en wat je wel en niet van het gezin kunt verwachten. Op grond daarvan kun je bepalen in welke mate en op welke wijze het gezin regie kan nemen.

Kijk bij het betrekken van het sociale netwerk breder dan alleen naar de directe familie.

De eerste stap in de SAVE-werkwijze is het inventariseren van het sociale netwerk van het gezin. Op dit moment kijken de professionals daarbij vooral naar directe familieleden, zoals (groot)ouders, broers en zussen. Maar ook bijvoorbeeld mensen uit de buurt, van school of van de sportclub kunnen een zinvolle rol spelen. Het is daarom raadzaam om ook dergelijke mensen te betrekken. Daarbij gaat het om mensen die het belangrijk vinden dat het goed gaat met de jeugdige.

Tips uit de workshops

Tijdens de workshops gaven de deelnemers de volgende tips uit hun eigen praktijk:

- ★ Beleg het informeren van het netwerk bij een persoon in het netwerk zelf.
- ★ Vertel zo concreet mogelijk aan het netwerk wat het doel is van hun inzet.
- ★ Maak met de netwerkliden afspraken voor de korte termijn. Evalueer die en maak dan nieuwe afspraken. Zo zie je snel welke netwerkliden echt van waarde kunnen zijn.

CASUS

“Geef me de ruimte”

Miriam* is een vrouw van 18 jaar die in een gesloten jeuginrichting heeft gezeten. Op dit moment woont ze zelfstandig en heeft ze een gedragsbeïnvloedende maatregel. Ze wordt begeleid door Tonnie, SAVE-professional met jeugdreclasseringstaken. Die leerde Miriam kennen in een periode van escalatie, toen ze uit alle macht uit de gesloten inrichting wilde. Ze pleegde op dat moment vergrijpen, er waren problemen op school en ze liep vaak weg.

Van strenge regels naar eigen regie

Tonnie begrijpt dat er destijds voor een gesloten inrichting is gekozen. Maar toen ze Miriam leerde kennen, voorzag ze alleen maar meer escalatie als ze daar zou blijven. Ook zag ze dat Miriam een sterke vrouw was, die dingen voor elkaar kon krijgen. Zo zorgde Miriam er zelf voor dat ze – toen dat eigenlijk allang niet meer kon – toch op een school werd aangenomen. Daarom besloot Tonnie Miriam de ruimte te geven en samen met haar een traject op te zetten om de gesloten inrichting te verlaten. Inmiddels woont ze zelfstandig, maar wel met begeleiding en duidelijke afspraken.

Risico's en verantwoordelijkheid

Tonnie realiseert zich dat ze in de begeleiding van Miriam risico heeft genomen. Daar had ze soms wel twijfels over: “Was ik niet te los? Zou het wel goed gaan, die overgang van het hele strikte van de instelling naar de totale vrijheid?” Ze wist dat het ook mis kon gaan, maar dat hoort volgens haar bij het geven van verantwoordelijkheid. Gelukkig ging het goed en heeft Miriam haar weg gevonden. Tonnie is trots op haar.

Het belang van het kind voorop

Ook Miriam is trots op wat ze heeft bereikt. Ze raadt alle professionals aan om het belang van het kind voorop te stellen en echt te luisteren: “Let goed op wat het kind wil en wat daar het beste voor is. En niet op wat jullie eigen ideeën zijn of wat er in het boekje staat dat je moet doen.” ●

* De namen in deze casus zijn fictief.

THEMA 1

THEMA 2

THEMA 3

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

Inschatten van
veiligheid

Eigen kracht en
regie als basis

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

Eva Wissink is gebiedsmanager bij de William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering (WSS JB&JR). Ze geeft leiding aan SAVE-professionals in de stad Utrecht. Als lid van de stuurgroep van 'SAVE in woord en daad' gaf ze mede richting aan het onderzoek en motiveerde ze haar medewerkers om mee te doen. Dat leverde veel enthousiasme op.

“SAVE staat of valt met een goede samenwerking”

Hoe kijk je terug op het ontstaan van SAVE?

“Ik werd door Samen Veilig Midden-Nederland gevraagd om mee te werken aan de ontwikkeling van SAVE. Dat vond ik erg leuk om te doen. Alle deelnemende organisaties en gemeenten waren zo enthousiast, dat de werkwijze meteen handen en voeten kreeg. Dat vond ik bijzonder, want vaak is de weg van concept naar praktijk een stuk langer. Ook kregen we de ruimte om pilots te doen. Daardoor konden we meteen kijken of onze ideeën werkten en wat we nog konden verbeteren. Zo is het een goed uitgewerkte methode geworden.”

Wat vond je van het idee om dit onderzoek te starten?

“Daar was ik heel blij mee. Want natuurlijk hadden we met de SAVE-werkwijze een bepaald beeld voor ogen, maar vervolgens is het de vraag of het ook echt zo uitpakt. Dat kun je het beste vragen aan de professionals, want zij werken er dagelijks mee. Het mooie van dit onderzoek vind ik dat die professionals centraal staan.”

THEMA 1

THEMA 2

THEMA 3

Inhoud
Inleiding
Leeswijzer

De SAVE-
werkwijze

Inschatten van
veiligheid

Eigen kracht en
regie als basis

Samenwerking
rond een cliënt

Tot slot
Verwijzingen
Colofon

INTERVIEW

Harmke Bergenhenegouwen

Samen Veilig Midden-Nederland

INTERVIEW

Hettie van de Kamp

Raad voor de Kinderbescherming

INTERVIEW

Eva Wissink

William Schrikker Stichting

Wat heeft het onderzoek jouw medewerkers gebracht?

“Het meest verrassende vind ik dat het ze meer werkplezier heeft opgeleverd. Dat zat hem vooral in de workshops en de terugkoppeling daarvan in het team. Die workshops vonden ze echt een cadeautje, omdat ze alle ruimte kregen om even los te komen van de dagelijkse besommeringen en overstijgend naar hun werk te kijken. Ze zijn zich hierdoor meer bewust geworden van de afwegingen die zij maken en de verschillende manieren waarop je naar een situatie kunt kijken. Dat nemen ze mee in hun praktijk en ook in teamverband gaan we hiermee verder.”

Wat heeft het onderzoek nog meer opgeleverd?

“Belangrijk is dat we meer inzicht hebben gekregen in hoe het in de praktijk met SAVE gaat. Hierdoor weten we wat er goed loopt en waar er bijsturing nodig is. Ook bieden de conclusies ons input om in gesprek te gaan met de andere SAVE-partners, de ketenpartners en het lokale veld. Bijvoorbeeld over de knelpunten die soms optreden in de samenwerking en de mogelijkheden om daar wat aan te doen.”

Wat is voor jou een belangrijk aandachtspunt?

“Ik noemde al het woord ‘samenwerking’: dat is voor mij een bepalende factor voor het succes van SAVE. Daarbij denk ik aan de samenwerking met de lokale teams, maar ook aan die met andere hulpverleners en met de Raad voor de Kinderbescherming. Een goede samenwerking draagt er bijvoorbeeld aan bij dat een SAVE-professional op tijd wordt ingeschakeld. En dat de begeleiding zo lang mogelijk vrijwillig kan blijven. Daarvoor is het nodig dat je elkaar kent, met elkaar afstemt en een gezamenlijke visie ontwikkelt. Ik roep alle professionals en hun organisaties op om daarin te blijven investeren.” ●

THEMA 1

THEMA 2

THEMA 3

**THEMA
3**

Samenwerking rond een cliënt

.....

Een van de doelen van de Jeugdwet is een betere samenwerking tussen de professionals die bij jeugdigen en gezinnen betrokken zijn. Dit doel zien we terug in de SAVE-werkwijze, en wel in de uitgangspunten ‘gebiedsgericht werken’ en ‘één melding volstaat’.² Tijdens ons onderzoek bleek het thema ‘samenwerking’ de professionals flink bezig te houden. In dit blok beschrijven we hoe die samenwerking in Utrecht en Flevoland verloopt, wat er goed gaat en wat de knelpunten zijn, en welke mogelijkheden er zijn om de samenwerking te verbeteren.

“De SAVE-werkwijze is altijd gebiedsgericht: als lokale teams samenwerken met een SAVE-team, dan gebeurt dit altijd rond het gezin of de jeugdige, en zij doen samen met het gezin en netwerk wat nodig is. In de buurt, en aanvullend op andere specialistische zorg.”

Basishandleiding voor SAVE-professionals²

BEVINDINGEN

Gebiedsgericht samenwerken

Tijdens de implementatie van de Jeugdwet zijn de SAVE-teams in Midden-Nederland gebiedsgericht ingericht. Dit betekent dat zij zich richten op bepaalde buurten of dorpen en daar samenwerken met de lokale teams. Als er sprake is van SAVE-begeleiding op vrijwillige basis, trekken de teams vaak samen op. Wordt er een maatregel opgelegd, dan is samenwerking nog steeds een uitgangspunt, maar in de praktijk neemt het SAVE-team het meestal over.

Voor de samenwerking tussen de SAVE-professionals en de lokale teams is het belangrijk dat zij elkaar en elkaars werkwijze en expertise kennen. Een goed middel daarvoor is om regelmatig overleg te voeren over thema's en casuïstiek. Hierdoor kunnen de professionals van elkaar leren en hun werkwijze op elkaar afstemmen. Bovendien kunnen zij zo een gedeelde visie ontwikkelen op veiligheid, en op de vraag wanneer een gezinssituatie veilig genoeg is.

Uit ons onderzoek blijkt dat de SAVE-professionals en lokale teams in het begin veel geïnvesteerd hebben in deze overleggen. Ze onderstrepen ook het belang ervan en zouden hier graag mee doorgaan. Toch is de frequentie in veel gevallen minder geworden. De meest genoemde reden hiervoor is tijdgebrek.

TIP

Organiseer periodiek een gestructureerd overleg tussen de samenwerkingspartners, met als doel om tot een gedeelde visie en werkwijze rond veiligheid te komen.

“Wij hebben eigenlijk hele korte lijntjes met SAVE. Ook als we even willen sparren van ‘Joh, wat moeten we hiermee, hoe doen we dat?’, dan weten we elkaar altijd goed te bereiken.”

Medewerker van een lokaal team

Verschillen tussen lokale teams

Tijdens het onderzoek constateerden we dat de lokale teams zeer verschillend van aard zijn. Enerzijds zijn er generieke teams, die zich richten op alle voorkomende problemen in gezinnen. Anderzijds zijn er gespecialiseerde teams, die zich toeleggen op een specifiek domein of doelgroep, zoals jeugd. Sommige teams hebben veel expertise in huis als het gaat om de veiligheid van jeugdigen, andere minder.

Deze verschillen maken dat de SAVE-professionals hun werkwijze steeds weer moeten afstemmen op de specifieke mogelijkheden van elk lokaal team. Heeft het team weinig expertise in jeugd en veiligheid, dan zijn veel professionals geneigd om meer zelf te doen dan vanuit de SAVE-werkwijze de bedoeling is. Verschillende professionals gaven aan dat ze het in dat geval moeilijk vinden om een zaak over te dragen aan het lokale team, omdat ze er onvoldoende vertrouwen in hebben dat die zaak goed wordt opgepakt.

Aan de andere kant zagen we ook dat de samenwerking vaak goed loopt als het lokale team wel enige kennis heeft over jeugd en veiligheid. En als het team ook over de vaardigheden beschikt om met complexe, en soms minder gemotiveerde ouders om te gaan. In de voorbeelden die we hiervan tegenkwamen, sluiten de werkwijzen van de betrokken professionals op elkaar aan, hebben zij allen een duidelijke focus op veiligheid, en bepalen zij samen de aanpak.

Inschakeling van het SAVE-team

Tijdens het onderzoek gaven medewerkers van lokale teams aan dat ze een SAVE-professional inschakelen als het in een gezin niet veilig genoeg is voor de kinderen en de ouders niet goed meewerken aan begeleiding of hulp. Tot die tijd bieden ze zelf generieke ondersteuning. Volgens de SAVE-professionals in het onderzoek loopt die overdracht niet altijd goed.

Ten eerste houdt het lokale team soms te lang vast aan de generieke ondersteuning en schakelen zij de SAVE-professional te laat in. Daardoor komt het voor dat een gezin niet op tijd de gespecialiseerde hulp krijgt die het nodig heeft en de veiligheid te lang in het geding is. Het gevolg is dat de SAVE-professional soms moet ingrijpen met een crisisinterventie, die mogelijk voorkomen had kunnen worden als hij of zij eerder betrokken was geweest.

Voorbeeld

Een lokaal team is betrokken bij een zwangere vrouw met een verstandelijke beperking. Het is duidelijk dat zij niet in staat zal zijn om het kind zelfstandig op te voeden. Het team stelt aan de moeder voor om in een beschermde woonvorm te gaan wonen, maar dat wil ze niet. Daarom meldt het team haar niet aan, maar biedt het haar wel begeleiding tijdens de zwangerschap.

Kort voor de bevalling begint het team zich erge zorgen te maken over hoe het zal gaan na de geboorte. Daarom schakelen ze een SAVE-professional in. Deze weet de moeder te motiveren om toch in een beschermde woonvorm te gaan wonen en meldt haar alsnog aan. Vanwege een wachtlijst duurt het echter lang voor de moeder daar terecht kan. In die periode is de veiligheid van de baby niet gewaarborgd. Was de SAVE-professional eerder ingeschakeld, dan had dit mogelijk voorkomen kunnen worden.

Ten tweede komt het volgens sommige SAVE-professionals ook voor, dat zij te vroeg worden ingeschakeld. Daarbij gaat het om gezinnen waarin er volgens hen niet zo veel aan de hand is en de begeleiding van het lokale team zou moeten volstaan. De SAVE-professional kan dan (mede vanwege tijdgebrek) besluiten om de zaak niet aan te nemen. De medewerker van het lokale team kan dit ervaren als 'niet gehoord worden', wat kan leiden tot terughoudendheid om SAVE opnieuw in te schakelen.

Samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) is ook een SAVE-partner, maar heeft een andere, onafhankelijke positie. De primaire taak van de RvdK is om bij een onveilige gezinssituatie te onderzoeken of er een maatregel nodig is om de veiligheid te herstellen. Sinds de invoering van de Jeugdwet heeft de RvdK daarnaast ook een adviserende rol. In Utrecht en Flevoland zijn daar duidelijke afspraken over gemaakt.

Jeugdbeschermingstafels

Die afspraken houden onder meer in dat de RvdK wordt ingeschakeld als de begeleiding van de SAVE-professional er na vier maanden niet toe heeft geleid dat de situatie voor de jeugdige veilig genoeg is. In dat geval wordt er een jeugdbeschermingstafel (JBT) georganiseerd, waarin wordt besproken hoe een gedwongen kader voorkomen kan worden en of er een Raadsonderzoek nodig is. Bij deze JBT's zijn ook de jeugdige en de ouders aanwezig. Dit is een verschil met vroeger, toen dergelijke overleggen alleen met professionals werden gevoerd.

Bij een JBT is het de bedoeling dat er in gezamenlijkheid een besluit wordt genomen. Uit ons onderzoek blijkt dat het in de praktijk niet altijd zo gaat. Soms wordt een JBT zo laat georganiseerd dat de conclusie (namelijk een Raadsonderzoek) op voorhand al duidelijk is. Dan heeft het bespreken ervan weinig meerwaarde, zo oordeelde een Raadsmedewerker. Daarnaast blijken professionals en cliënten – ondanks het feit dat ze mee mogen praten – toch vaak van de Raadsmedewerker te verwachten dat die de beslissing neemt:

En dan krijg je een situatie waarbij de zorgen op tafel gelegd worden. En dan krijgen de ouders de gelegenheid om hun zegje te doen. En dan, wat je vaak ziet, is dat daarna iedereen naar jou kijkt als Raads-medewerker van: ‘Nou, zeg het maar, wat gaan we doen?’ Terwijl het in principe wel de bedoeling is dat je gezamenlijk dat besluit neemt en dat dat niet een ding van de Raad is.”

Medewerker Raad voor de Kinderbescherming

Tevreden

Al met al zijn de professionals en Raadsmedewerkers tevreden over de versterkte samenwerking onderling en met de ouders. Dit blijkt uit een eerste evaluatie van de JBT's in Utrecht en Flevoland.¹⁵ Wel wordt geconstateerd dat er soms te veel hulpverleners aan tafel zitten, dat de rol van RvdK soms duidelijker kan, en dat niet altijd goed wordt vastgelegd hoe de gemaakte afspraken gemonitord worden.

Eén gezin, één plan, één regisseur

Een belangrijk doel van de Jeugdwet is om in gezinnen waarbij meerdere professionals betrokken zijn, hulp te bieden vanuit één plan en met één regisseur. Uit onze gesprekken met professionals en cliënten blijkt dat dit geen gemakkelijke opgave is.

Meerdere regisseurs

Ten eerste blijkt het principe van één regisseur moeilijk te realiseren. Volgens de SAVE-werkwijze zou die regie bij het lokale team moeten liggen. Zolang er sprake is van hulp in een vrijwillig kader, is dat in de praktijk ook zo. Maar zodra er een

gedwongen kader nodig is, neemt de SAVE-professional de regie van de begeleiding over en komt het lokale team op afstand te staan.

Geen integrale aanpak

Ten tweede speelt er bij de gezinnen waar de SAVE-professionals mee te maken hebben, vaak een complexe problematiek op verschillende leefgebieden. Daardoor zijn er veel hulpverleners betrokken. Uit verschillende casussen in het onderzoek blijkt dat zij – al dan niet vanwege tijdgebrek – soms te veel handelen vanuit hun eigen (beperkte) opdracht, bijvoorbeeld gericht op één gezinslid. Daardoor ontbreekt een integrale aanpak waar het hele gezin baat bij heeft. Overigens benadrukken de professionals wel dat ze dit proberen te voorkomen door gezamenlijk overleg te voeren, bij voorkeur met de ouders erbij.

Voorbeeld

Twee kinderen van 7 en 0 jaar wonen bij hun moeder. Er zijn vermoedens van seksueel geweld door de vader. De moeder heeft ADHD en een verstandelijke beperking. Ze wordt behandeld door een gedragsdeskundige van de GGZ. Deze is ook aanwezig bij de jeugdbeschermingstafel, waar de veiligheid van de kinderen wordt besproken. Tijdens dit overleg benadrukt de behandelaar dat de kinderen een beschermende factor zijn voor de moeder. Daarmee lijkt hij meer oog te hebben voor het belang van de moeder dan voor het gezinsbelang.

Personeelswisselingen

Ten derde zijn er binnen de betrokken organisaties regelmatig personeelswisselingen, waarbij de zaak overgedragen wordt aan een collega. Volgens verschillende professionals die wij gesproken hebben, gaat dit ten koste van de continuïteit van de hulp en van de samenwerking met het gezin. Dat komt ook doordat er vanwege tijdgebrek soms geen tijd is voor een warme overdracht, waardoor er minder afstemming plaatsvindt en er soms informatie verloren gaat. ●

AANBEVELINGEN

Voer met de samenwerkingspartners periodiek overleg over casuïstiek.

Voor een succesvolle samenwerking is het belangrijk om elkaar en elkaars werkwijze en expertise te kennen. En om een gedeelde visie te hebben op wat een veilige opvoedsituatie is. Het is dan ook aan te bevelen om meer en blijvend te investeren in een gestructureerde vorm van periodiek overleg tussen de SAVE-professionals en de lokale teams. Uit de ervaringen blijkt dat het vooral veel oplevert om in gesprek te gaan over concrete casuïstiek. De workshops uit fase 3 van dit onderzoek kunnen daarvoor een goed gespreksmodel zijn. De beschrijving van de belangrijkste workshop is voor iedereen beschikbaar via www.saveinwoordendaad.hu.nl.

Zorg voor een warme overdracht van lopende zaken.

Als een zaak wordt overgedragen aan een collega, kan dit een negatieve invloed hebben op de continuïteit van de hulp en de samenwerking met het gezin. Dit kun je voorkomen door voldoende tijd te maken voor een warme overdracht. Voer daartoe een gesprek met de collega en de cliënt, waarin aan de orde komt wat er in het traject gebeurd is, wat de stand van zaken is en wat er nog moet gebeuren.

Anticipeer op de verschillen in werkwijze en expertise van de lokale teams.

Omdat de lokale teams van elkaar verschillen in werkwijze en expertise, moeten de SAVE-professionals hun werkwijze steeds weer afstemmen op elk team. Dat trekt een wissel op hen. Het zou hen helpen als hun organisaties hen daar meer in ondersteunen, bijvoorbeeld door hen te faciliteren om de tijd die zij aan een gezin besteden af te stemmen op de mogelijkheden van het betrokken lokale team.

Tips uit de workshops

Tijdens de workshops gaven de deelnemers de volgende tips uit hun eigen praktijk:

- ★ Volg samen met de professionals van de lokale teams trainingen.
- ★ Blijf het lokale team betrekken bij een zaak, ook als de RvdK onderzoek doet of als een maatregel wordt opgelegd.
- ★ Voer regelmatig samen overleg over de gebruikte werkwijze, bijvoorbeeld in methodische leerbijeenkomsten.

CASUS

“Ieder wil een eigen kind”

Sandra* is een moeder met een aantal kinderen die verschillende vaders hebben. Een van die kinderen is Martin, die een jeugdreclasseringsmaatregel heeft van drie jaar. Martin en de andere kinderen wonen nu bij Sandra, maar zijn zeven jaar uit huis geweest omdat het bij haar niet veilig genoeg was. In die tijd woonden ze bij Martins vader, waar er regelmatig conflicten waren. Uiteindelijk kwam Martin in de crisisopvang terecht. Toen de situatie bij zijn moeder veilig genoeg was, is hij weer bij haar gaan wonen.

Meerdere hulpverleners

Martin wordt vanuit de jeugdreclassering begeleid door Esther. In het begin had hij weinig vertrouwen in haar, omdat eerdere hulpverlening niets had opgeleverd. Maar inmiddels is het vertrouwen gegroeid en ‘is zij van hem’. Daarnaast zijn er nog andere hulpverleners bij het gezin betrokken. Zo wordt een van de kinderen begeleid door een professional van de William Schrikker Stichting (WSS JB&JR) en een ander kind door het wijkteam. Er is wel over gedacht om de begeleiding van Martin ook over te dragen aan WSS JB&JR, zodat het aantal hulpverleners zou verminderen. Maar Esther wilde de band met Martin liever niet verbreken: “Als hij nu overgaat naar een ander, gaat hij duiken en dan komt hij gewoon niet meer.”

Ieder zijn eigen stukje

Esther zoekt een balans tussen afbakenen en toch de hulp bieden die nodig is. Ze is coachend richting Sandra, maar vindt het niet haar taak om haar persoonlijk te begeleiden. Haar taak ligt bij Martin; de rest van het gezin laat ze aan het wijkteam over. Voor Sandra is dat slikken. Ze snapt wel dat elke hulpverlener ‘zijn eigen stukje’ heeft, maar ze is er niet blij mee. Want het kost veel tijd om hen allemaal op de hoogte te houden. En soms vindt ze het gewoon noodzakelijk dat er overlegd wordt: “Want ook al wil iedereen een eigen kind, als je van de één dit zegt, kan het wel een gevolg hebben voor de ander, snap je, want je zit natuurlijk met elkaar in het gezin.” Zo is Sandra de spin in het broze web. Zouden de draden intact blijven? ●

* De namen in deze casus zijn fictief.

Tot slot

Toen de SAVE-werkwijze werd geïmplementeerd, was de nieuwe Jeugdwet net in werking getreden. Dat bracht een hoop veranderingen met zich mee voor de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Die veranderingen vroegen, en vragen nog steeds, veel van de professionals. Want anders gaan werken in een andere constellatie: dat doe je niet zomaar even. Wie de conclusies van dit onderzoek leest, ziet dat terug. Er gebeuren veel goede dingen, maar er is zeker nog werk aan de winkel.

Transformatie vraagt tijd

Dat dergelijke veranderingen niet vanzelf gaan, blijkt ook uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet uit 2018.¹⁶ Daarin staat dat medio 2017 weliswaar veel transitiedoelstellingen waren gerealiseerd, maar dat de transformatiedoelen nog grotendeels vorm moesten krijgen. 'Zo'n stelselwijziging vraagt tijd', aldus de conclusie in die evaluatie. 'Het werkveld moet daarvoor de tijd krijgen en nemen.' In dit licht is het niet verwonderlijk dat SAVE-professionals nog zoekende zijn naar hoe zij de nieuwe werkwijze het best kunnen toepassen.

En dat de samenwerking met de lokale teams nog niet altijd perfect loopt. Dat dit in sommige gebieden al wel heel goed gaat, is ronduit lovenswaardig.

Lerende praktijk

Dit onderzoek is vrij snel na de implementatie van SAVE gestart. Daarmee stelden de SAVE-professionals zich kwetsbaar op: ze lieten al naar zich kijken terwijl ze nog volop bezig waren om zich de nieuwe werkwijze eigen te maken. Daarmee sloot dit onderzoek aan bij een van de uitgangspunten van SAVE: een lerende praktijk. Een belangrijke insteek daarbij was bewustwording, ofwel inzicht krijgen en geven in wat er goed gaat, wat er beter kan en welke mogelijkheden daarvoor zijn. Bewustwording is een van de bouwstenen om gericht verder te leren. Daarnaast is het belangrijk om veel te oefenen in de praktijk, ondersteund door feedback en uitwisseling met collega's. We hopen dat we daar met dit onderzoek een extra aanzet voor hebben gegeven. En we danken iedereen die daaraan heeft meegewerkt. ●

Betrokken organisaties

Het onderzoek 'SAVE in woord en daad' is uitgevoerd door:

- [Samen Veilig Midden-Nederland](#)
- [William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering](#)
- [Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclustering](#)
- [Raad voor de Kinderbescherming](#)
- [Kenniscentrum Sociale Innovatie](#), Hogeschool Utrecht

Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van [SIA](#).

Professionals uit deze organisaties werkten mee in het onderzoek en bestuurders van deze organisaties hadden zitting in de stuurgroep van het project. Daarnaast was er ook een klankbordgroep die reflectie en advies gaf aan het onderzoeksteam. De namen van de leden van de stuurgroep en klankbordgroep kun je vinden op www.saveinwoordendaad.hu.nl.

De verantwoordelijkheid voor het onderzoek lag in handen van twee lectoraten van het Kenniscentrum Sociale Innovatie, te weten het [lectoraat Werken in Justitieel Kader](#) en het [lectoraat Kennisanalyse Sociale Veiligheid](#).

Onderzoeksteam

Het onderzoeksteam bestond uit:

- **Lisette Bitter**, projectcoördinator lectoraat Werken in Justitieel Kader & lectoraat Kennisanalyse Sociale Veiligheid
- **Jacqueline Bosker**, lector Werken in Justitieel Kader
- **Hanske Douwenga**, docent Pedagogiek en onderzoeker lectoraat Kennisanalyse Sociale Veiligheid
- **Mirjam Gademán**, docent Social Work en onderzoeker lectoraat Werken in Justitieel Kader
- **Jantine Hemrica**, gedragswetenschapper Samen Veilig Midden-Nederland en docent master Jeugdzorg bij Hogeschool Leiden
- **Renée van der Linde**, docent master Pedagogiek en onderzoeker lectoraat Kennisanalyse Sociale Veiligheid (tot januari 2018)
- **Katinka Lünemann**, senior onderzoeker Verwey-Jonker instituut & lectoraat Werken in Justitieel Kader
- **Wilma Smeenk**, onderzoeker lectoraat Kennisanalyse Sociale Veiligheid
- **Inge Toebosch**, onderzoeker lectoraat Werken in Justitieel Kader
- **Marlous de Vos**, onderzoeker lectoraat Werken in Justitieel Kader & projectleider VBS/USB bij Jeugdzorg Nederland (tot oktober 2017)

Met dank aan de leden van de kerngroep die betrokken waren bij de organisatie van het onderzoek en die tijdens het onderzoek advies gaven:

- **Harmke Bergenhenegouwen**, Samen Veilig Midden-Nederland
- **Rini Bogers**, Raad voor de Kinderbescherming (tot juni 2018)
- **Ellineke Bolt**, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclustering
- **Peter Kouwenberg**, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclustering (tot december 2016)
- **Anneke de Leeuw**, Samen Veilig Midden-Nederland
- **Francis van der Steen**, Raad voor de Kinderbescherming
- **Lizzy van de Wege**, William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering (tot september 2018)

Verwijzingen

1. Bosker, J., Lünemann, K., Hemrica, J., Smeenk, W., & Bitter, L. (2018). *SAVE in woord en daad. Samen werken aan veiligheid, eigen kracht en regie in de (preventieve) jeugdbescherming en jeugd-reclassering in Midden-Nederland*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie.
2. Van Montfoort & Samen Veilig Midden-Nederland (2015). *De SAVE-werkwijze: Basishandleiding voor SAVE-professionals*. Utrecht: Van Montfoort I Samen Veilig Midden-Nederland.
3. Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection: Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases* (Proefschrift). Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.
4. Munro, E. (2008). *Effective Child Protection* (second edition). London: Sage Publications Inc.
5. Keddell, E. (2011). Going home: Managing 'risk' through relationship in returning children from foster care to their families of origin. *Qualitative Social Work*, 11(6), 604-620.
6. Kahneman, D. (2011). *Ons feilbare denken. Thinking, fast and slow*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Business Contact.
7. Tierolf, B., Lünemann, K. D., & Steketee, M. (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
8. Hardman, D. (2009). *Judgment and decision making. Psychological perspectives*. Chichester, UK: Blackwell Publishing Ltd.
9. Van der Steege, M., & Zoon, M. (2017). *Richtlijn Multiprobleemgezinnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming* (3e herziene druk). Beroepsvereniging van professionals in Sociaal werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse Vereniging van pedagogen en onderwijskundigen.
10. Grove, W. M., Zald, D. H., Lebow, Z. B. S., Snitz, B. E., & Nelson, C. (2000). Clinical versus mechanical prediction: A meta-analysis. *Psychological Assessment*, 12, 19-30.
11. Vogtländer, L., & Van Arum, S. (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan voor risicogestuurde zorg: Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*. Den Haag: GGD GHOR en VNG.
12. Van Montfoort / Regiecentrum Bescherming en Veiligheid Friesland, Samen Veilig Midden-Nederland (2017). *SAVE-Begeleiding. Herstel van veiligheid en ontwikkeling in het vrijwillige kader. Handleiding voor medewerkers SAVE*. Utrecht: Van Montfoort I Samen Veilig Midden-Nederland.
13. PI research & Van Montfoort (2009). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij: De nieuwe methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling*. Duivendrecht/Woerden: PI Research/Van Montfoort.
14. Gilsing, R., Jansma, A., & Schöne, S. (2017). *Eigen kracht ontleed. Een praktijkgerichte verheldering*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
15. Van der Steen, F., & Jansen, F. (2016). *Evaluatie jeugdbeschermingstafel Utrecht en Flevoland*. Utrecht: Raad voor de Kinderbescherming en Samen Veilig Midden-Nederland.
16. Friele, R. D., Bruning, M. R., Bastiaanssen, I. L. W., De Boer, R., Bucx, A. J. E. H., De Groot, J. F., ... Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet. Na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw, Reeks evaluatie regelgeving 43.

Colofon

Kenniscentrum Sociale Innovatie

Vanuit het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht wordt praktijkgericht onderzoek gestimuleerd, geïnitieerd en uitgevoerd naar actuele vraagstukken op het gebied van maatschappelijke ondersteuning en dienstverlening, (schuld)hulp- en dienstverlening, personeel en arbeid, recht, justitie en veiligheid.

E-mail

saveinwoordendaad@hu.nl

Bezoekadres

Hogeschool Utrecht
Padualaan 101
3583 CH Utrecht

Postadres

Postbus 85397
3508 AJ Utrecht

Internet

www.saveinwoordendaad.hu.nl
www.socialeinnovatie.hu.nl

Redactie magazine

Lopende teksten

Vormgeving magazine

Haagsblauw

